

CUPRINS

Introducere	7
1. ACTUALITATEA TIPOLOGIEI. TIPURILE UMANE	13
1.1. Noțiunea de tip	14
1.2. Valoarea și limitele tipologiei.....	16
1.3. Încadrări tipologice	17
1.4. Aspecte psiho-reacționale ale structurilor tipologice (după Kretschmer).....	20
1.4.1. Tipul picnic	27
1.4.2. Tipul leptosom	27
1.4.3. Tipul athletic.....	28
1.5. Criteriul fiziologic sau neurofiziologic	34
1.5.1. Temperamente hipocratice	35
1.6. Tipurile de atitudine (extraversia și introversia)	59
1.7. Schema „crucei funcțiilor”	87
1.8. Tipul gândire extravertită.....	91
1.9. Tipul gândire introvertită.....	92
1.10. Tipul sentiment extravertit	93
1.11. Tipul sentiment introvertit.....	94
1.12. Tipul intuiție extravertită.....	95
1.13. Tipul intuiție introvertită.....	96
1.14. Tipul senzație extravertită.....	97
1.15. Tipul senzație introvertită.....	98
1.16. Scrierea tipurilor psihologice ale lui C. G. Jung.....	99
1.17. Expresia grafică a funcțiilor	100
1.17.1. Funcția gândire	100
1.17.2. Funcția sentiment	100
1.17.3. Funcția intuiție	100
1.17.4. Funcția senzație	101
1.18. Caracterologia Heymans-Wiersma-Le Senne.....	104
1.18.1. Scrierea tipurilor psihologice „Heymans-Wiersma-Le Senne”	109
1.19. Individualități obișnuite și personalități accentuate	113
1.19.1. Firea demonstrativă.....	123
1.19.2. Firea hiperexactă.....	146
1.19.3. Firea hiperperseverentă	156
1.19.4. Firea nestăpânită.....	174
1.19.5. Firea hipertimică.....	185
1.19.6. Firea distimică.....	199
1.19.7. Firea labilă.....	200
1.19.8. Firea emotivă	216
1.19.9. Firea exaltată.....	224
1.19.10. Firea anxioasă.....	227
1.20. Despre autenticitate (tipul de trăire autentică și tipul de trăire neautentică).....	230
1.20.1. Scrieri ale tipului de trăire autentică.....	245

1.20.2. Scrieri ale tipului de trăire neautentică.....	252
1.21. Diagnosticul tipologic	257
1.22. Aplicațiile tipologiei.....	266
1.23. Ritm și ritm de bază (Grundrhythmus) în scris.....	269
1.23.1. Indici grafici ai tensiunii (după Pophal).....	272
1.23.2. Gradele de tensiune, după Pophal – Semnificații psihologice –.....	273
1.23.3. Ritmul de mișcare (Heiss)	278
1.23.3.1. Semnificațiile ritmului de mișcare (Müller și Enskat) Observație fundamentală: elasticitatea	279
1.23.3.2. Periodicitate și polaritate.....	279
1.23.4. Ritmul spațial	279
1.23.4.1. Semnificațiile ritmului spațial (Müller și Enskat)	280
1.23.5. Ritm de structurare a formei (Heiss)	280
1.23.5.1. Semnificațiile ritmului de structurare a formei (Müller și Enskat)	280
1.23.5.2. Raport al mișcării și al formei	281
1.23.6. Scară de valori ale personalității (după Roda Wieser)	281
1.23.7. Scrieri ale criminalilor (după Roda Wieser)	282
1.24. Schema, dominantă regulatorie a individualității. Gestul – tip în scriere	283
2. TENDINȚA CRIMINALĂ ÎN SCRIS	286
2.1. Devieri caracteriale și anomalii grafice	286
2.1.1. Scrieri ale unor delincvenți	297
2.1.2. Agresivitatea	308
2.1.3. Egoismul.....	310
2.1.4. Orgoliul	311
2.1.5. Indiferența afectivă	312
2.1.6. Labilitate (instabilitate emotiv-acțională, versatilitate timică)	314
2.1.7. Nesinceritatea, minciuna, înșelătoria	316
2.1.8. Imaturitatea afectivă	327
3. TENDINȚA SUICIDARĂ ÎN SCRIS	334
3.1. Despre sinucidere.....	334
3.1.1. Schiță patografică și grafologică a pictorului Van Gogh.....	417
3.1.2. Studiu grafologic al scriitorului Lev Nikolaevici Tolstoi..... Lev Nikolaevici Tolstoi.....	419
3.1.3. Schițele grafologice ale compozitorilor Robert Schumann, Hector Berlioz și sociologului Auguste Comte	426
3.1.4. Câteva cazuri de sinucidere (după Witkovski)	438
3.1.5. Alte cazuri de sinucidere (după Bastin și de Castilla)	440
3.1.6. Cazuri de sinucidere (după Athanasiu și Radu)	441
Bibliografie selectivă	467

Introducere

Motto: *„Noblețea unei rase de animale constă în forța deosebită a corpului; cea a oamenilor, în dezvoltarea armonioasă a caracterului”.*

DEMOCRIT•

O cercetare – chiar introductivă – a relațiilor dintre caracterologie și grafologie ni se pare binevenită, ea răspunzând unei legitime curiozități a celor dornici să cunoască unele aspecte ale personalității, dar și a celor interesați să „vadă”, cum se pot decela, cu ajutorul scrisului, resorturi și valențe ale structurii umane.

Această lucrare este structurată în trei capitole. Primul capitol, **Actualitatea tipologiei. Tipurile umane**, se referă la tipologie adică la tipurile umane și la încadrările tipologice (sisteme tipologice).

Pentru a înțelege reacțiile oamenilor, comportarea lor, preferințele și orientările lor, trebuie să începem prin a studia și defini tipurile umane.

Tipul este un ansamblu semnificativ de însușiri comune unor grupuri de indivizi, alcătuit dintr-o grupare electivă de trăsături esențiale. El apare ca o configurație, o „similaritate de ansamblu” (pattern similarity). Strict vorbind, în natură sau în comunitatea umană nu există tipuri, ci numai indivizi. Dar specificul și unicitatea individului nu exclud asemănări între exemplarele umane. Realitatea tipului deși nu are o existență independentă de a individului, ea este răspândită în multiplicitatea exemplarelor individuale.

În acest sens tipul constituie un reper, un îndreptar, un punct de plecare spre o cunoaștere de bază a individualității. Vom recunoaște prin urmare necesitatea cunoașterii tipului, care este aceea de călăuzire spre cuprinderea individualității, care însă trebuie cercetată în particularitățile ei specifice.

Determinarea tipurilor umane are aplicații pentru cunoașterea celorlalți, în pedagogie, în selectarea și promovarea cadrelor, în medicină, în criminalistică.

Diagnosticul tipologic este asemănător celui medical, necesitând diferite procedee de investigație între care subliniem interesul pentru examenul grafologic.

Prezentăm, de asemenea diferite sisteme de încadrare tipologică necesare aceluia care vrea să adâncească aspectele individualității.

Aceste tipologii au drept criterii de încadrare unele dintre următoarele șase puncte de plecare fundamentale: 1) morfologic, 2) fiziologic, 3) biologic, 4) psihologic, sau psihopatologic, 5) social, 6) filozofic, și adăugăm noi acum, autenticitatea.

• Democrit (cca. 460-370 î.Ch.), filosof antic grec, originar din orașul Abdera (Tracia), exponent ideologic al democrației sclavagiste. Împreună cu învățătorul său Leucip, Democrit este întemeietorul teoriei atomiste în Grecia ... Democrit a recunoscut ideea dezvoltării societății spre forme superioare și a întrevăzut legătura dintre această dezvoltare și activitatea materială a oamenilor, susținând că forța motrice a istoriei a fost nevoia (conform DICȚIONAR ENCICLOPEDIC ROMÂN VOL. II D-J, EDITURA POLITICĂ, BUCUREȘTI, 1964, p. 55 și MIC DICȚIONAR FILOZOFIC, Ediția a II-a, EDITURA POLITICĂ, București, 1973, p. 138).

Din numărul mare de sisteme tipologice existente, le expunem doar pe acelea care ni s-au părut mai semnificative, care au o largă răspândire, care și-au găsit o fecundă aplicabilitate și care pot fi utilizate mai lesnicios în viața cotidiană.

Astfel vorbim despre temperamente, despre tipologia lui Kretschmer, a lui Pende, despre sistemul de încadrare al lui Jung, de cel al lui Heymans-Wiersma, dar și despre autenticitate.

Schematic, aceste puncte de plecare sau fundamentări cuprind:

– *morfologic*:

- tip picnic, leptosom, athletic (Kretschmer);
- tip endomorf, mesomorf, ectomorf (Sheldon);
- tip longilin-stenic, longilin astenic, brevilin stenic, brevilin astenic (Pende).

– *fiziologic* sau *neurofiziologic*:

- temperamentele hipocratice: coleric, sanguin, flegmatic, melancolic;
- tipurile de activitate nervoasă superioară (Pavlov): puternic dezechilibrat (coleric), puternic, echilibrat, mobil (sanguin), inert (flegmatic), slab inhibabil (melancolic).

– *psihologic* sau *psihopatologic*:

- tip extravertit, tip introvertit (Jung);
- tipuri psihanalitice (tip oral, anal, uretral, falic, narcisic, masochist) tip ciclotim, schizotim, vâscos (Kretschmer);
- tip integrat, dezintegrat (E. R. și W. Jaensch);
- tipuri caracterologice: Heymans-Wiersma-Le Senne (tip amorf, apatic, nervos, sentimental, sanguin, flegmatic, coleric, pasionat).

– *social*:

- tip legat de operă, tip legat de viață (F. Baumgarten).

– *filosofic*:

- tip feminin & tip masculin (L. Klages).

– *autenticitatea*:

- tipul de trăire autentică și tipul de trăire neautentică.

Modificările grafice (asociate cu o mai mare intensitate) descrise și la delinvenți au fost confirmate prin cercetări făcute în timp, atât prin studiul scrierii cât și prin testul lui Rorschach.

Ele se luminează și se completează unul pe celălalt, remarcându-se o concordanță între cele două teste.

La ora actuală considerăm că sunt mai multe elemente care intervin și este necesară reconstituirea unui ansamblu semnificativ de corelații concomitente ale scrierii.

În acest sens trebuie să ținem seama de diferențierile temperamentale și de tipurile junghiene și să ne referim la unele elemente pe care le-am desprins din cercetările mai recente asupra ritmului și ritmului de bază (*grundrhythmus*) în scris. Vom adăuga noțiunea de schemă diriguitoare care intervine în viața fiecărui om și care influențează configurația caracterială și inserarea individului în lume, și care se poate traduce și în scris (gest-tip), insistând asupra modificărilor grafice ce se regăsesc la cei cu devieri caracteriale.

Desigur nu am putut înfăptui în totalitate această cercetare care, formulată astfel, se prezintă mai mult ca un program-limită.

Mulțimea de „cazuri” care ar fi trebuit analizate ca și spațiul de care am dispus ne-au impus îngrădiri.

Capitolul al doilea al lucrării noastre, **Tendința criminală în scris**, face referiri la cei ce reprezintă devieri caracteriale denumite vicii morale, *moral insanity*, *moralische Krankheiten*, *caracteriopatii*, *disarmonii ale personalității de tip psihopatic*. Aceste devieri caracteriale sunt prezente într-o măsură și la unii oameni în aparență normali, devieri ce pot influența în special relațiile interindividuale. Ele își au anumite modificări grafice.

Modificările grafice întâlnite le putem găsi și la persoanele cu tulburări psihopatologice care aparțin domeniului medico-psihiatric, în speță psihopați și psihotici cu un comportament aberant și cu nete repercusiuni sociale.

Și în fine aceste aspecte grafice, (dar mai accentuate) pot fi decelate la o serie de inși cu un comportament deviant antisocial, la delincvenți și criminali.

Aceste diferențieri le-am făcut din rațiuni didactice întrucât demarcația nu este atât de netă și aspectele prezentate se pot intrica, gândindu-se sau nu la manifestarea net deviată, antisocială, infrațională.

Din multitudinea devierilor morale, noi am desprins în lumina datelor actuale și în raport cu tematica noastră pe acelea care ni s-au părut mai semnificative și anume agresivitatea, egoismul, orgoliul, indiferența afectivă, labilitatea, nesinceritatea, la care am adăugat imaturitatea afectivă, deși aceasta nu este o simplă deviere morală, ci un deficit în dezvoltarea armonică a persoanei adulte.

Așa încât, considerațiile noastre asupra modificărilor grafice prezentate aici nu vor putea năzui către o cuprindere exhaustivă. Dar făgașele de orientare sunt suficient de limpezi, iar concluziile depășesc semnificația unor simple presupuneri.

Astfel, această abordare grafologică, bazată pe achiziții fundamentate științific, caută să desprindă o serie de liniamente, îndreptaruri care pot călăuzi cercetătorul ce poposește asupra unei scrieri.

Capitolul al treilea, **Tendința suicidară în scris**, tratează despre sinucidere, considerată ca o „crimă intenționată asupra propriei persoane” (Baldwin) și despre tendința suicidară în scris.

Sunt foarte multe lucrări (studii, articole, volume) care abordează sinuciderea sub diferite unghiuri și a o trata în toată complexitatea ei ar depăși intenția noastră. Ne vom mărgini la a face câteva remarci și aprecieri asupra unor resorturi și valențe psihologice umane, așa cum se revelează prin atenuarea sentimentului vieții sau prin deprecierea vieții, care să ne așeze pe acel nivel de înțelegere ce ține seama de particularități esențiale, caracteristice, specifice [7].

De un remarcabil interes este examenul grafologic, întrucât scrierea revelează, pentru cine știe să o descifreze, personalitatea autorului ei [4].

S-a pus deci și problema dacă studiul scrierii poate să ne ofere date semnificative asupra personalității sinucigașilor, să deceleze anumite anomalii ale ei.

Desigur, nu se pot trage concluzii categorice din punct de vedere grafologic într-o problemă atât de vastă întrucât sinuciderile se pot întâmpla la orice vârstă și dintr-o infinitate de motive.

Studiul scrierii permite a se vedea unde dinamismul psihic a fost perturbat – în cazul tulburărilor psihice, dar nu se poate prevedea trecerea la act. Scrierea sinucigașilor nu este obligatoriu patologică (doar în anumite cazuri), dar ea este expresia unui dezechilibru, a unei lupte inegale între energia vitală și obstacolele sau agresiunile lumii înconjurătoare, existând o corelație între neadaptare și riscul de autodistrucție.

Aceste trei aspecte – tipuri umane, devieri caracteriale, tendințe criminale (împotriva altora sau împotriva propriei ființe) – își datorează prezentarea unei nevoi de cuprindere și înțelegere a unor fațete aparent disparate ale ființei umane, prin căutarea și, eventual, stabilirea unor punți de legătură dintre manifestările personalității.

La bază se află structura caracterologică – tipologică care face ca un subiect să aibă un anumit ritm și să prefere anumite ritmuri, să tindă spre anumite mișcări, să vadă lucrurile sub un anumit unghi, să valorifice anumite situații.

Este vorba despre un nucleu de posibilități, al unei orientări naturale către un anumit tip de echilibru psihologic și fiziologic, către un anumit comportament și stil de existență. Așadar, un ansamblu de virtualități organizate într-o configurație, dar care se pot realiza sau nu, se pot actualiza sau nu, se pot specifica în mii de maniere foarte diferite, după mediu, moment, vârstă, experiențe, influențe, evenimente ale vieții etc.

Considerăm în finalul acestei introduceri că este necesar să prezentăm terminologia întâlnită în cadrul acestei lucrări.

Se face curent confuzie între expertiza grafică și grafologie, deși s-a precizat încă mai demult deosebirea dintre acești termeni.

Este vorba de studiul scrisului. Dar, cel ce se apleacă asupra unei scrieri poate fi caligraf, expert grafic, grafolog, așa cum, de exemplu, cine studiază un corp omenesc poate fi anatomist, pictor, sculptor etc.

Discipline deosebite, atât expertiza grafică cât și grafologia au o parte comună: cercetarea caracterelor obiective ale scrisului. Un scris, ca să exemplificăm, poate fi mare sau mic, mai repede sau mai încet, apăsat sau ușor, legat sau, dimpotrivă, cu litere separate, ordonat sau dezordonat etc.

Sunt caractere grafice care-i interesează și pe grafolog și pe expertul grafic. Ele constituie în munca și a unuia și a altuia un studiu de început absolut necesar. După efectuarea acestei cercetări de anatomie grafică, expertiza grafică și grafologia își separă drumurile. Expertiza grafică se preocupă numai de identificarea autorului unui scris și cu descoperirea falsurilor în scrieri, recte:

– verificarea faptului dacă un text sau o semnătură provine de la scriptorul nominalizat în act;

– identificarea persoanei care a executat un text sau o semnătură ce s-a dovedit că nu aparține titularului respectiv (falsuri) sau care provine de la un autor necunoscut (scrisori anonime, acte pe nume fictive, adăugiri etc).

Grafologia (analiza grafologică) merge mai departe și anume să deceleze, după o scriere, însușirile autorului ei, adică vrea să afle legătura dintre scris și personalitate.

Așa încât ceea ce se solicită în actele notariale și în mod obișnuit în justiție este o expertiză grafică.

În mod special se cere un examen grafologic, adică o analiză a psihologiei scrisului cuiva, pentru a căuta să stabilească structura personalității (normale sau anormale), examen realizat de către un grafolog care are o pregătire psihologică.